

való összefüggéséről is volt már korábban szó. A szerző ebben a részben megerősíti, hogy érdemes egy külön *-gy* helynévképzővel számolni, bár sok esetben más megoldás is felmerülhet, amelyet érdemes lehet továbbgondolni.

A fentebbi felsorolásból egyértelműen kiderül, hogy a szerző mely morfémákat tart külön főalternánsnak esetleges vagy nyilvánvaló etimológiai összefüggéseik ellenére is (pl. *-i* és *-j*, valamint *-s* és *-cs*), és melyek azok, amelyek csak alakváltozatként kerültek be a helynévképzők közé (pl. *-t*). BÉNYEI képzőnként, következetesen áttekinti és értékeli a legfontosabb szakirodalmat, és adatokkal alátámasztva igyekszik meggyőzően bizonyítani – bár esetenként mintha hagyna némi kétséget –, hogy az adott formáns esetében kimutatható önálló helynévképzői funkció. A probléma alapvetően az, és ezt BÉNYEI ÁGNES is nagyon jól látja, hogy a magyarban a helynévképzés másodlagosan alakult ki még a leggyakoribb és legjellegzetesebb származékok esetében is. A ritkább, kevésbé jellemző formánsoknál még nehezebb, és nem egyszer lehetetlen eldönteni, hogy az eleve képzett köznévi vagy személynévi vált helynévvé, vagy egy adott (alap)szóhoz a kérdéses toldalék már mint helynévképző járult. Figyelemre méltó annak kiemelése, hogy alapvető morfológiai kritériumként a névvégződés, névformánsok, névkiegészítők váltakozása gyakran döntő szempont lehet a helynévvé válás folyamatának feltárásában, valamint az egyes formánsok elkülönítésében (vö. 84–5).

A képzések számbavételével a szerző a teljességre törekszik, bár én a *-csa/-cse* mint összetett képző említését hiányolom, még akkor is, ha sok esetben ez a formáns vagy végződés a más (szláv) nyelvből átvett névvel együtt került a magyarba. Hasonló jelenséggel foglalkozik viszont a szerző a *-ka/-ke* kapcsán.

Jelen ismertetés keretei között nincs mód az elemzések további részletezésére, így az apróbb észrevételek közlésétől is eltekinthetünk, már csak azért is, mert az igényes és a témának megfelelő, olvasmányos stílusban írott könyv adatai pontosak és megbízhatóak. Alapos és széles körű a szakirodalmi áttekintés, amit nemcsak a szövegek közötti hivatkozások, de a kötet végén szereplő terjedelmes bibliográfia is bizonyít.

A képzők vizsgálata, az adatok rendkívül átgondolt csoportosítása, a gondolatébresztő kérdésfeltevések, a logikus válaszok alapján ezt a munkát nemcsak a névtannal, azon belül is a helynevekkel foglalkozók számára ajánlom; haszonnal forgathatják a történeti és leíró morfológia problémái iránt érdeklődő szakemberek is.

T. SOMOGYI MAGDA

**SEBESTYÉN ZSOLT: MÁRAMAROS MEGYE
HELYSÉGNEVEINEK ETIMOLÓGIAI SZÓTÁRA
Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2012. 179 lap**

1. SEBESTYÉN ZSOLT legújabb helynévtörténeti szótárával folytatja azt a munkát, amelynek központi célja, hogy a történelmi Magyarország északkeleti peremterületén lévő megyék helységneveinek anyagát megyénként kiadja: Bereg megye után (Bereg megye

helységneveinek etimológiai szótára. Nyíregyháza, 2010) Máramaros helységneveinek történeti-etimológiai szótárát készítette el.

A munka kiemelkedő szerepet tölthet be a későbbi névtani vizsgálatokban, ugyanis a történelmi Magyarország szélén elhelyezkedő megyében a népi-nyelvi viszonyok igen változatosak: a történeti kútfők a korai szlávok és a betelepülő magyarság mellett a ruszinok és a románok érintkezéséről vallanak. Ráadásul a leírt településnevek többségéről eddig nem szólt a névtani szakirodalom. A bemutatott településnév-állomány későbbi szintézisek (pl. rendszertani jellemzők) bemutatásának alapját is képezheti.

2. A szótár bevezetésében a szerző Máramaros megye elhelyezkedéséről szól, majd vázlatosan áttekinti a terület történetét, benépesülésétől egészen a máig lezajló település- és népességtörténeti változásokig (5–8). Ezt követően egy rövidebb szakaszban a szótár felépítését mutatja be (8–10), amelyet a szótárban alkalmazott rövidítések és jelek táblázata követ (11).

A munka központi része a több mint 400 helységnevet tartalmazó etimológiai szótár, amelyet számos utaló címszó is kiegészít. A névanyagba csak azok a településnevek kerültek be, amelyek 1920-ra, a trianoni békeszerződés idejére már létrejöttek a megye területén.

3. A szócikkek felépítésében a szerző a Bereg megyei szótár esetében kialakított eljárásokat követi. A helységnevek történeti adatainak szócikkbe rendezésében a fő elv, hogy az egy településhez köthető valamennyi településnév egy szócikkbe kerüljön. E szempont érvényesítése megfigyelhető a helynévtörténeti szótárírásban, viszont ezzel címszavasítási problémák is együtt járnak. Egy szócikkbe kerülnek eltérő lexikális-morfológiai szerkezetű névalakok (pl. *Hernécs* a.: *Hwrniachfalwa*, *Hernicshaza*, *Hernech*), sőt különböző névadói tevékenységre utaló névadatok is (pl. *Kövesliget* a.: *Keveslygeth*, *Dragulyese*, *Dragojesth*, *Drahova*). A szerző címszóként mindig a település „történelmi” nevét emeli ki, vagyis azt az alakot, amely az írásos emlékekben már a legkorábbi időszaktól kezdve szerepel, és amelyet a népi és hivatalos névhasználatban egyaránt megtalálunk. Azon települések esetében, amelyeknek párhuzamos magyar–ruszin, magyar–román, ruszin–román neve is adatolt, a történelmi név mellett szerepel a más etnikumhoz köthető névalak is: *Bustyaháza*, *Буштинно*, *Kerekbükk*, *Fäget*, *Kirva*¹, *Repedea* stb.

A névkorpusz szinonimáinak gazdagságát, a településnevek alaktani változatosságát a fenti szócikkrendezési elv néha elfedi, annak ellenére, hogy a szerző igyekszik utaló címszavakkal (pl. Kállóvó ld. Kálló) érzékelteni a névcikkekben fellelhető sokszínűséget. De például *Kálinfalva*² esetében az egyszer említett 1387. évi *Vrdugkaloufalwa* névalakjára nem találunk utaló elemet (l. még *Alsóvisó* 1365: *Kethuyssou*; *Baranka* 1454: *Boronica*; *Körtvélyes* 1725: *Piri* stb.).

A címszó után következik a helységnév lokalizálása, amely a legtöbb esetben a járás megjelölésével és valamely jelentősebb településhez való viszonyítással, vagy a település-egyesületekre való utalással történik. Az adatközlő rész az év, adat(ok) és forrás(ok) sorrendet követi. A névállomány legkorábbi adatai a 13. század második feléből származnak, de a települések egy jelentős részének első említése csupán a 14. századból való. A településnevek legkésőbbi adatai döntően a 20. század utolsó évtizedeiből származnak, de egyes esetekben a századforduló első évéből is találunk névadatokat (l. *Cibó*, *Dobonyos*). Az adatközlő rész főbb forrásmunkái közül kiemelhetőek GYÖRFFY GYÖRGY, CSÁNKI DEZSŐ, BÉLAY VILMOS, FÉNYES ELEK, PESTY FRIGYES, GEORG HELLER stb. munkái és

más összeírások, valamint a szerző kataszteri és birtokrészleti jegyzőkönyvek alapján publikált adattára (Kárpátalja településeinek történeti helynevei. A kataszteri térképek és a birtokrészleti jegyzőkönyvek alapján. Nyíregyháza, 2008).

A szócikkeket az adott helységnév fontosabb alakjainak névfejtése zárja. Ez követi a KISS LAJOS-féle etimológiai módszert, ám egyes esetekben a FNESz. etimológiáihoz képest a névtudomány újabb eredményeit is figyelembe veszi. Fő erénye e részeknek, hogy az etimológiában igyekezik elvégezni az egyes névadókhoz köthető névváltozatok magyarázatát, ám látható, hogy a többnyelvű névterületen ez gyakran szinte lehetetlen feladat (pl. *Zavojka*, *Lonka*). Emellett fontos szempontként alkalmazza az etimológiai levezetések során a névrendszertani összefüggéseket (pl. *Liszkova*, *Melegyuk*, *Ozsoverh*, *Pohári*^{1,2}, *Zimir*), s a névfejtésekben az adatolt alapnevek (a településnevek alapjául szolgáló helynevek) névmagyarázata is megtalálható. Ezzel a megoldással haszonnal építi be a korábbi gyűjtéseket (pl. PESTY), valamint saját adattárának eredményeit. A szótár kiadásának terjedelmi megkötései ugyan behatárolhatták a névcikkek etimológiai részének részletezését, de néha az elemzésben értékes fonotaktikai megjegyzések hiányát érezhetjük. Így a *Baranka* ~ *Bron[y]ka*, *Kirva*^{1,2} ~ *Kriva* szőkezdő mássalhangzó-torlódásának változása, a *Baranka* ~ *Boronica*, *Baranya* ~ *Boronyavá*, *Oszava* ~ *Oszávka* névformánsokkal alakult névváltozatai, esetleg *Vocsi*¹ inetimologikus *l*-t mutató *Volczi*, *Wolcy* alakja tovább árnyalhatja a népi-nyelvi viszonyok ügyét, és a névhasználók kérdéséhez is kapcsolható.

A szótár végén két mutató és három térképmelléklet található. Szemléletes és hasznos melléklet lehetett volna még egy vázlatos térkép, amelyen a megyében megtalálható települések azonosítását láthattuk volna, ezzel is kapcsolódva az előző, beregi szótárában már kialakított megoldáshoz.

4. Az ismertetett kötet a magyar névkutatás egyik értékes darabja: a feltárt településnévanyag a szláv–magyar–román érintkezési zónára esik, emellett forrásanyagként is szolgálhat különböző névrendszertani-etimológiai vizsgálatok számára. Végül azt is ki kell emelni, hogy ez a szótár túlmutat a máramarosi helységnévek leírásán, ugyanis a névfejtésekre a szerző bevon számos víznevet, hegynévet és határnevet is; ezek a névrendszertani kapcsolatok még meggyőzőbbé teszik névetimológiáit.

KOCÁN BÉLA

**A NYELVFÖLDRAJZTÓL A NÉVFÖLDRAJZIG III.
NYELVJÁRÁS – NÉPRAJZ – MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET
A 2012. JÚNIUS 4-I SÁRVÁRI TANÁCSKOZÁS ELŐADÁSAI**

Szerkesztette: VÖRÖS FERENC

Savaria University Press, Szombathely, 2012. 192 lap

A kötet a VÖRÖS FERENC által harmadik alkalommal megszervezett, névföldrajzra koncentrálnó konferencia előadásainak szerkesztett változatát adja közre. A 2012-es tanácskozásnak a sárvári vár adott otthont, mely a magyar művelődés- és irodalomtörténetben,